

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (2)

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.
2-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov vich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayev vich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayev vich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyev vich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyev vich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyev vich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyev vich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdulkarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLAR TAHLILINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'NALISHLARI	12
Xudoyberdiyev Ulug'bek Axmad o'g'li	
O'ZBEKISTON KOMPANIYALARIDA DIVIDEND SIYOSATI JOZIBADORLIGINI OSHIRISH	16
Shermuxeimedov Akmal Komiljonovich	
РАЗВИТИЕ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ФИНТЕХА И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА	21
Салимова Зиёда Рустамжон қизи	
ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARIDA YO'QOTISHLAR HISOBI UCHUN ISHCHI HISOBVARAQLARI TIZIMINI ISHLAB CHIQUISH	27
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li	
RAQAMLI MUHITDA BANK XIZMATLARINI MASOFADAN KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	32
Azlarova Aziza Axrorovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SOLIQ ORGANLARI FAOLIYATINI SUN'YI INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	36
Soyibova Matluba Ahmedboyevna	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	41
M.O. Yo'ldoshova	
NARXLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY KONSEPSIYASI SIFATIDA DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISH	45
Anvar Deberdiyev	
SOLIQ MA'MURCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISH YO'LLARI	49
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich	
STARTAP EKOTIZIMLARINI RAG'BATLANTIRISHNING SOLIQ MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: GLOBAL MUAMMOLAR VA HUDUDIIY IMKONIYATLAR	55
Ishimova Mohinur Absalomovna	
UMUMIY OVQATLANISH TIZIMIDA B2B MARKETINGINI JORII ETISH. (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	61
Zakirova Gulnoza Quدراتovna, Aliyeva Gulnora Ildarovna	
TIBBIYOT TASHKIOTLARIDA NOMOLIVAVIY AKTIVLAR HISOBI AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	67
Iskanov Xoljigit Nurkosimovich	
RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISH MARKAZIDA ICHKI AUDIT TIZIMINI TASHIL ETISH AMALIYOTI	73
Suyunov Yorqin Bekmurodovich, Nazarov Ubaydulla Abdumannapovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	79
Yuldashev Akmal Kiyomovich	
TOG'-KON KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIM HOLATINI BAHOLASH VA IQTISODIIY SAMARADORLIK ZAXIRALARINI ANIQLASH	83
Abirova Nargizabonu	
YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI VA ULARNING MILLIIY RIVOJLANISHI	88
Turayev Abduvohid Kuldashovich	

IQTISODIYOTNING INNOVATSION TARAQQIYOTI SHAROITIDA MEHNAT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	93
Artiqova O'g'iljon Zafar qizi	
O'ZBEKISTON MILLIY TELERADIOKOMPANIYASI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SEMIR MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	101
Rustamov Zafar	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH TANNARXINI PASAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	107
Metyakubov Azamat Djumanazarovich	
BUXORO ARK ANSAMBLI TURISTIK SIG'IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH	111
Sulaymonova Malika Maxmudovna, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПЛАНИРОВАНИЯ, КОНТРОЛЯ И АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ НА МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	116
Муродов Шавкатжон Фарходович, Зайналов Ж. Р.	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDAGI INVESTITSION LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	121
Ochildiyeva Naima Mengziya qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna	
TIJORAT BANKLARINING KREDITLASH AMALIYOTIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	127
Melibayev Sodir Adilovich	
TIJORAT BANKLARI RENTABELLIGINI TA'MINLASHDA AKTIVLAR VA REGULYATIV KAPITALNING O'RNI	135
Sheraliev Abbos Xolmuminovich	
DIGITAL TRANSFORMATION OF DECISION-MAKING IN THE NATIONAL ELECTRICITY GRID OF UZBEKISTAN	140
Abdumalik A. Djumanov, Mukhlisa M. Gafurova, Tursunmurod R. Sobirov	
VIRTUAL IQTISODIYOTNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MEXANIZMLARI	147
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
O'ZBEKISTON QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINING RIVOJLANISH HOLATI VA INSTITUTSIONAL TUZILMASI.....	152
Shamsiddinov Ne'matjon Ashurali o'g'li	
ASOSIY VOSITALAR HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	157
To'ychiyeva Dilnoza Farxod qizi	
ELEKTRON TIJORAT BOZORIDA RISKLARNI BAHOLASH MASALALARI	162
Aripov Ulug'bek Bahodirovich	
UY-JOY BOZORINI IPOTEKA KREDITLASH AMALIYOTI ORQALI INTEGRATSIYA QILISH: O'ZBEKISTON SHAROITIDA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	166
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
HUDUDIY INVESTITSIYA TARKIBINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA DINAMIK TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	171
Mirzakulova Risolat Musurmankulovna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI KREDITLASH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH	175
Bo'taev O'tkir Eshboevich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHNING INNOVATSION USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	181
Umarova Malika Nematjanovna	
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЗЕЛЕННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	187
Рахмонов Джамшид Одил угли	

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНИЗАЦИЯХ КУЛЬТУРЫ УЗБЕКИСТАНА.....	194
Абдусаламова Фароғат Сунатиллаевна	
BANK XIZMATLARI KO'RSATISH MEZONLARINI ANIQLASH VA ULARNI BAHOLASH.....	200
Avazbek Jo'rayev	
BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK OMILLARNING IQTISODIY AHAMIYATI	207
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	211
Berdimuratov Kuanishbay Genjebaevich	
ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРОЕКТОВ И ПРОГРАММ.....	215
Абдулаттоев Абдухакимжон Абдулхамид угли	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISH STRATEGIYASI.....	228
Mohichexra Melikovna Mo'minova	
INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI: XALQARO TAJRIBA TAHLILI	233
Dilbar Xasanovna Aslanova, Usmanova Zumrad Islamovna	
TA'LIM TIZIMIDA MARKETING YONDASHUVI VA TAMOYILLARINI QO'LLASHNING NAZARIY ASOSLARI	239
Musayeva Shoirazimovna, Raxmonova Aziza Tolibovna	
MEHMONXONALAR VA OILAVIY MEHMON UYLARI RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI	245
Boynazarov Ulug'bek Egamberdiyevich	
HUDUDLARNING TURISTIK SALOHİYATIDAN FOYDALANISH ORQALI ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	250
Daminov Mirvoxiid Isroilovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MAKROIQTISODIY VA TARMOQ KO'RSATKICHLARI ASOSIDA TAHLIL	255
Iminoxunov Abdukoxor Abdivaitovich	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIIYA JARAYONLARINING INNOVATSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI	264
Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li	

OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING INNOVATSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI

Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li

Namangan davlat texnika universiteti,

Registrator ofisi xodimi

E-mail: sirojiddinabdunabiyev993@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya jarayonlarining innovatsion samaradorlikka ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqot davomida raqamli texnologiyalar, jumladan ERP tizimlari, avtomatlashtirilgan boshqaruv, sun'iy intellekt hamda raqamli logistika vositalarining ishlab chiqarish samaradorligi, innovatsion mahsulot hajmi va mehnat unumdorligiga ta'siri baholangan. Tahlil natijalari raqamli transformatsiya korxonalarining innovatsion faolligini oshirish, xarajatlarni qisqartirish hamda raqobatbardoshlikni kuchaytirishda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Shuningdek, raqamlashtirish darajasi yuqori bo'lgan korxonalarda innovatsion natijalar yanada samarali shakllanishi aniqlandi.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat sanoati, raqamli transformatsiya, innovatsion samaradorlik, ERP tizimi, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish, raqamli iqtisodiyot, innovatsion faoliyat, mehnat unumdorligi, raqobatbardoshlik.

Abstract. This article examines the impact of digital transformation processes on the innovative efficiency of food industry enterprises. The study evaluates the influence of digital technologies, including ERP systems, automated management, artificial intelligence, and digital logistics tools, on production efficiency, innovative product output, and labor productivity. The results indicate that digital transformation is an important factor in increasing innovative activity, reducing costs, and strengthening enterprise competitiveness. In addition, enterprises with a higher level of digitalization demonstrate more effective innovative outcomes.

Key words: food industry, digital transformation, innovative efficiency, ERP system, artificial intelligence, automation, digital economy, innovative activity, labor productivity, competitiveness.

Аннотация. В данной статье исследовано влияние процессов цифровой трансформации на инновационную эффективность предприятий пищевой промышленности. В ходе исследования была проведена оценка влияния цифровых технологий, включая ERP-системы, автоматизированное управление, искусственный интеллект и цифровую логистику, на производственную эффективность, объем инновационной продукции и производительность труда. Результаты анализа показали, что цифровая трансформация является важным фактором повышения инновационной активности предприятий, сокращения издержек и усиления конкурентоспособности. Также установлено, что на предприятиях с высоким уровнем цифровизации инновационные результаты формируются более эффективно.

Ключевые слова: пищевая промышленность, цифровая трансформация, инновационная эффективность, ERP-система, искусственный интеллект, автоматизация, цифровая экономика, инновационная деятельность, производительность труда, конкурентоспособность.

KIRISH

Bugungi global iqtisodiyotda oziq-ovqat sanoati korxonalarining barqaror rivojlanishi faqat ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish bilan emas, balki raqamli transformatsiya jarayonlarini chuqurlashtirish, innovatsion mahsulotlar yaratish, ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va bozor talabiga tez moslashish qobiliyati bilan belgilanmoqda. Jahon banki ta'kidlaganidek, agrar-oziq-ovqat tizimlarining raqamli transformatsiyasi qiymat zanjirining barcha bosqichlarida, ya'ni xomashyo yetkazib berish, ishlab chiqarish, logistika, sifat nazorati va sotuv jarayonlarida samaradorlikni oshirish imkonini beradi [4].

FAO yondashuviga ko'ra, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt agrar-oziq-ovqat tizimlarida innovatsion yechimlarni tezlashtirish, resurslardan oqilona foydalanish, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash hamda korxonalarining moslashuvchanligini oshirishda muhim omil hisoblanadi [5]. Ayniqsa, oziq-ovqat sanoatida ERP tizimlari, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish liniyalari, raqamli logistika, sun'iy intellekt asosidagi sifat nazorati va katta ma'lumotlar tahlili innovatsion samaradorlikni oshirishning amaliy vositasiga aylanmoqda.

O'zbekiston sharoitida ushbu masala strategik ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 16.02.2024-yildagi "Respublikada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-36-sonli¹ Farmonida 2024–2028-yillarda oziq-ovqat sanoatini yanada rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi tasdiqlangan bo'lib, unda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, sanoat korxonalarini qo'llab-quvvatlash, qayta ishlash quvvatlarini kengaytirish va eksport salohiyatini oshirish vazifalari belgilangan [1]. Mazkur hujjat oziq-ovqat sanoatini modernizatsiya qilishda raqamli va innovatsion yechimlarning ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 01.08.2024-yildagi "Oziq-ovqat sanoati mahsulotlarini ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarini joriy etish to'g'risida"gi 476-sonli² qarorida oziq-ovqat sanoati mahsulotlarini ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash, korxonalariga xorijiy mutaxassislarni jalb qilish xarajatlarining bir qismini qoplab berish, mahsulot sifati va xavfsizligini oshirish mexanizmlari belgilangan [3]. Mazkur qaror raqamli transformatsiya jarayonlari uchun zarur bo'lgan texnologik bilim, boshqaruv kompetensiyasi va xalqaro tajribani oziq-ovqat korxonalariga tatbiq etish imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalar sohasida esa O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 16.02.2026-yildagi "Texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi islohotlarni ilg'or xalqaro amaliyot asosida jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-25-sonli³ Farmoni, tashkil etish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar belgilangan. Ushbu hujjat IT-xizmatlar, raqamli yechimlar va texnologik infratuzilmani rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, sanoat korxonalarida, jumladan, oziq-ovqat sanoatida raqamli transformatsiyani jadallashtirish uchun institutsional asos yaratadi [2].

Shu nuqtayi nazardan, oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya jarayonlarining innovatsion samaradorlikka ta'sirini tadqiq etish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi. Chunki ko'plab korxonalarda raqamlashtirish hali to'liq texnologik strategiya sifatida emas, balki ayrim dasturiy vositalarni joriy etish darajasida amalga oshirilmoqda. Bu esa raqamli texnologiyalarning innovatsion mahsulot ishlab chiqarish, mehnat unumdorligi, tannarxni kamaytirish va raqobatbardoshlikni oshirishdagi real ta'sirini chuqur baholash zaruratini yuzaga keltiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli transformatsiya va innovatsion samaradorlik o'rtasidagi bog'liqlik zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda sanoat rivojlanishining asosiy determinantlaridan biri sifatida talqin qilinmoqda. K. Schwab to'rtinchi sanoat inqilobi konsepsiyasida raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, IoT (Internet of Things), robototexnika va katta ma'lumotlar (Big Data) ishlab chiqarish tizimlarini tubdan o'zgartirib, korxonalar samaradorligini oshirishini ta'kidlaydi [6]. Ushbu yondashuv oziq-ovqat sanoatida ishlab chiqarish xarajatlarini qisqartirish, resurslardan samarali foydalanish hamda innovatsion mahsulotlar yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Brynjolfsson va McAfee raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalar raqobatbardoshligining asosiy omili texnologik moslashuvchanlik ekanligini asoslaydi [7]. Mualliflarning fikricha, raqamli texnologiyalarni joriy qilgan korxonalar ishlab chiqarish tezligi, mahsulot sifati va bozor talabiga moslashish bo'yicha ustunlikka ega bo'ladi. Bu holat oziq-ovqat sanoati korxonalarida ERP tizimlari, avtomatlashtirilgan boshqaruv hamda raqamli logistika vositalarining innovatsion samaradorlikka ta'sirini tushuntirishda muhim metodologik asos vazifasini bajaradi.

Davenport va Westerman tadqiqotlarida raqamli transformatsiya oddiy texnologik yangilanish emas, balki korxonalar boshqaruv modeli, biznes jarayonlari va strategik qarorlar tizimini qayta shakllantiruvchi kompleks jarayon sifatida talqin qilinadi [8]. Mualliflarning yondashuvi oziq-ovqat sanoatida raqamlashtirish faqat uskunalarni avtomatlashtirish bilan cheklanib qolmasdan, ishlab chiqarish zanjirlarini integratsiyalash, raqamli monitoring hamda analitik tizimlarni joriy etishni ham qamrab olishini ko'rsatadi.

Porter va Heppelmann "aqlli korxonalar" konsepsiyasida raqamli texnologiyalar mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish bilan birga korxonalarining innovatsion salohiyatini kengaytirishini asoslagan [9]. Ularning fikricha, sensorlar, IoT va raqamli monitoring tizimlari real vaqt rejimida ishlab chiqarish jarayonlarini nazorat qilish imkonini beradi. Bu esa oziq-ovqat sanoatida mahsulot xavfsizligi, sifat standartlari va logistika samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

1 <https://lex.uz/uz/docs/-6802687>

2 <https://lex.uz/uz/docs/-7045142>

3 <https://lex.uz/uz/docs/-8053023>

OECD tadqiqotlarida raqamli transformatsiya innovatsion iqtisodiyotning asosiy drayveri sifatida ko'riladi [10]. Tashkilot xulosalariga ko'ra, raqamli texnologiyalarni keng joriy etgan korxonalarda mehnat unumdorligi, eksport salohiyati va innovatsion mahsulotlar ulushi yuqori bo'ladi. Ayniqsa, oziq-ovqat sanoatida ma'lumotlar bazalari, raqamli ta'minot zanjiri va avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish tizimlari korxonalarining moslashuvchanligini oshiradi.

Vial raqamli transformatsiyani korxonaning qiymat yaratish modelini o'zgartiruvchi jarayon sifatida talqin qiladi [11]. Muallifning ta'kidlashicha, raqamlashtirishning asosiy maqsadi faqat texnologiyalarni joriy etish emas, balki ishlab chiqarish samaradorligi va innovatsion natijalarni oshirishdan iboratdir. Ushbu yondashuv oziq-ovqat sanoatida raqamli texnologiyalarni iqtisodiy samaradorlik bilan uzviy bog'liq holda baholash zarurligini ko'rsatadi.

Bharadwaj va hammualliflar raqamli biznes strategiyasi konsepsiyasida raqamli texnologiyalar korxonaning strategik boshqaruv tizimiga integratsiyalashgandagina yuqori natija berishini asoslagan [12]. Bu yondashuv oziq-ovqat sanoatida raqamli transformatsiyaning innovatsion samaradorlikka ta'siri korxonaning umumiy boshqaruv modeli bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi.

Nambisan va hammualliflar raqamli innovatsiyalarni ochiq innovatsion tizimlar bilan bog'liq holda tahlil qiladi [13]. Mualliflarning fikricha, raqamli platformalar korxonalar, yetkazib beruvchilar va iste'molchilar o'rtasidagi axborot almashinuvini tezlashtirib, innovatsion mahsulot yaratish jarayonini jadallashtiradi. Bu holat oziq-ovqat sanoatida elektron savdo, raqamli logistika va onlayn monitoring tizimlarining ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Bughin va hammualliflar McKinsey Global Institute tadqiqotlarida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini empirik jihatdan asoslagan [14]. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamlashtirishni faol joriy qilgan sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xarajatlari kamayib, mehnat unumdorligi hamda innovatsion faoliyat darajasi oshgan. Ushbu xulosa oziq-ovqat sanoatida ham raqamli texnologiyalar innovatsion rivojlanishning muhim omillaridan biri ekanligini tasdiqlaydi.

Zhong va hammualliflar "aqlli ishlab chiqarish" konsepsiyasida Industry 4.0 texnologiyalarining sanoat korxonalariga ta'sirini o'rganib, raqamli boshqaruv tizimlari ishlab chiqarish samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatgan [15]. Ayniqsa, oziq-ovqat sanoatida avtomatlashtirilgan sifat nazorati, sensor tizimlari va real vaqt rejimidagi monitoring mahsulot sifatini barqarorlashtirishga xizmat qiladi.

So'nggi empirik tadqiqotlarda ham oziq-ovqat sanoatida raqamli transformatsiya va innovatsion samaradorlik o'rtasidagi bog'liqlik chuqur tahlil qilinmoqda. Sharma va Sharma Hindiston oziq-ovqat sanoati korxonalarida misolida ERP tizimlari va raqamli logistikaning korxonalar samaradorligiga ta'sirini o'rganib, raqamlashtirish innovatsion mahsulot ishlab chiqarish hajmini sezilarli darajada oshirishini aniqlagan [16]. Xuddi shuningdek, Cichosz va hammualliflar Yevropa oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli ta'minot zanjirlarining innovatsion samaradorlikni oshirishdagi rolini empirik jihatdan asoslab bergan [17].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya jarayonlarining innovatsion samaradorlikka ta'sirini tizimli va ekonometrik jihatdan baholashga asoslanadi. Tadqiqot davomida taqqoslama tahlil, statistik guruhlash, indekslash, korrelyatsion-regression tahlil hamda panel ma'lumotlar usullaridan foydalanildi. Bog'liq o'zgaruvchi sifatida innovatsion samaradorlik darajasi, mustaqil o'zgaruvchilar sifatida esa raqamlashtirish darajasi, ERP tizimlaridan foydalanish, avtomatlashtirish ko'lami, raqamli logistika va mehnat unumdorligi ko'rsatkichlari qabul qilindi.

Metodologik yondashuv raqamli texnologiyalarning innovatsion natijalarga bevosita va bilvosita ta'sirini aniqlash imkonini beradi. Raqamli transformatsiya indeksi korxonalarda axborot tizimlari, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish, elektron hujjat aylanishi, onlayn savdo hamda raqamli monitoring ko'rsatkichlari asosida shakllantirildi.

Ekonometrik model natijalari determinatsiya koeffitsiyenti (R^2), t-statistika, F-test hamda p-qiyamatlar orqali baholandi. Mazkur yondashuv raqamlashtirishning oziq-ovqat sanoatida innovatsion samaradorlikni oshirishdagi real rolini ilmiy jihatdan asoslashga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu bo'limda Namangan viloyati va uning tumanlari misolida oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya jarayonlarining innovatsion samaradorlikka ta'siri 2016–2025-yillar kesimida tizimli ravishda o'rganildi. Tadqiqot doirasida raqamli transformatsiya indeksi, raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi, innovatsion samaradorlik ko'rsatkichlari hamda ular o'rtasidagi ekonometrik bog'liqliklar jadval shaklida umumlashtirildi. Mazkur jadvallar hududlar kesimida raqamlashtirish dinamikasi va innovatsion rivojlanish o'rtasidagi o'zaro aloqalarni qiyosiy baholash imkonini beradi.

Tahlilda Namangan shahri, Namangan, Mingbuloq, Kosonsoy, Norin, Pop, To'raqo'rg'on, Uychi, Uchqo'rg'on, Chortoq, Chust va Yangiqo'rg'on tumanlari qamrab olindi. Hisob-kitoblarda sanoat ishlab chiqarishi, oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi, investitsion faollik, AKTdan foydalanish, ishlab chiqarishning avtomatlashtirilish darajasi hamda innovatsion mahsulotlar ulushiga oid ko'rsatkichlardan foydalanildi. Hududlar bo'yicha shakllantirilgan integral indekslar raqamli transformatsiya jarayonlarining hududiy tafovutlarini aniqlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, tadqiqotda korxonalarda ERP tizimlari, elektron hujjat aylanishi, raqamli logistika, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish hamda raqamli boshqaruv elementlarining innovatsion samaradorlikka ta'siri ekonometrik yondashuv asosida baholandi. Olingan natijalar raqamli transformatsiya darajasi yuqori bo'lgan hududlarda innovatsion samaradorlik, mehnat unumdorligi va ishlab chiqarish samarasi nisbatan yuqori shakllanganini ko'rsatdi (1-jadval).

1-jadval. Namangan viloyati oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya indeksi (0-100)

Hududlar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Namangan shahri	28	32	37	43	50	58	66	74	82	88
Namangan	19	23	28	34	40	47	54	61	68	74
Mingbuloq	12	15	19	24	29	35	41	48	55	61
Kosonsoy	17	21	26	32	38	45	52	59	67	73
Norin	14	18	22	27	33	39	46	53	60	66
Pop	20	24	30	36	43	51	59	67	75	81
To'raqo'rg'on	18	22	27	33	40	48	56	63	71	77
Uychi	17	21	26	31	38	45	53	60	68	74
Uchqo'rg'on	16	20	25	30	36	43	50	58	65	71
Chortoq	15	18	23	28	34	40	47	54	61	68
Chust	21	26	32	39	47	55	64	72	80	86
Yangiqo'rg'on	17	21	26	32	39	46	54	61	69	75

Manba: Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

1-jadval ma'lumotlari Namangan viloyati oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya jarayonlari 2016–2025-yillar davomida izchil faollashganini ko'rsatadi. Jumladan, Namangan shahrida raqamli transformatsiya indeksi 2016-yildagi 28 balldan 2025-yilda 88 ballga yetib, 60 punktga oshgan. Chust tumanida ushbu ko'rsatkich 21 balldan 86 ballga, Pop tumanida 20 balldan 81 ballga, To'raqo'rg'on tumanida esa 18 balldan 77 ballga ko'tarilgan. Nisbatan past ko'rsatkich Mingbuloq tumanida kuzatilib, indeks 12 balldan 61 ballga yetgan. 2025-yilda Namangan shahri va Mingbuloq tumani o'rtasidagi tafovut 27 punktni, Chust va Norin tumanlari o'rtasidagi farq esa 20 punktni tashkil etgan. Ushbu raqamlar raqamli transformatsiya jarayoni barcha hududlarda ijobiy dinamikaga ega bo'lsa-da, uning hududiy intensivligi bir xil emasligini ko'rsatadi.

Mazkur holat raqamli transformatsiyaning hududiy-iqtisodiy baza bilan chambarchas bog'liqligini anglatadi. Namangan shahri, Chust va Pop tumanlarida indeks qiymatlarining yuqori bo'lishi sanoat infratuzilmasining rivojlanganligi, investitsion faollik, korxonalarining texnologik modernizatsiyaga tayyorligi, AKTdan foydalanish imkoniyatlari hamda malakali kadrlar salohiyati bilan izohlanadi (2-jadval).

2-jadval. Namangan viloyati oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi

Hududlar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Namangan shahri	18	22	27	33	40	48	56	64	72	79
Namangan	11	14	18	23	29	36	43	50	57	64
Mingbuloq	6	8	11	15	20	25	31	37	44	50
Kosonsoy	10	13	17	22	28	35	42	49	56	63
Norin	8	10	14	18	23	29	35	42	49	55
Pop	12	16	21	27	34	42	50	58	66	73
To'raqo'rg'on	11	15	19	25	31	39	47	54	62	69
Uychi	10	14	18	23	30	37	44	52	59	66
Uchqo'rg'on	9	12	16	21	27	34	41	48	55	62
Chortoq	8	11	15	19	25	31	38	45	52	59
Chust	13	17	23	29	36	44	53	61	70	77
Yangiqo'rg'on	10	14	18	24	30	38	45	53	61	68

Manba: Namangan viloyati Statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

2-jadval ma'lumotlari Namangan viloyati oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi 2016–2025-yillar davomida sezilarli o'sish tendensiyasiga ega bo'lganini ko'rsatadi. Xususan, Namangan shahrida raqamli texnologiyalardan foydalanayotgan korxonalar ulushi 2016-yildagi 18 foizdan 2025-yilda 79 foizga yetib, 61 foizlik punktga oshgan. Chust tumanida ushbu ko'rsatkich 13 foizdan 77 foizga, Pop tumanida 12 foizdan 73 foizga, To'raqo'rg'on tumanida esa 11 foizdan 69 foizga ko'tarilgan. Eng past natija Mingbuloq tumanida kuzatilib, raqamlashtirish darajasi 6 foizdan 50 foizga yetgan. 2025-yilda Namangan shahri bilan Mingbuloq tumani o'rtasidagi tafovut 29 foizlik punktni tashkil etgan bo'lib, bu hududlar kesimida raqamli texnologiyalarni joriy etish imkoniyatlari va sur'atlari sezilarli darajada farqlanishini ko'rsatadi.

Mazkur tendensiya oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamlashtirish jarayonlari investitsion salohiyat, texnologik baza va boshqaruv tizimlari rivojlanish darajasiga bevosita bog'liq ekanligini anglatadi. Yetakchi hududlarda ERP tizimlari, elektron hujjat aylanishi, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish liniyalari, raqamli logistika hamda sifat monitoringi tizimlarining faol joriy etilishi korxonalarining ishlab chiqarish samaradorligi va innovatsion moslashuvchanligini oshirgan.

Bu holat raqamli transformatsiyaning innovatsion samaradorlikka ta'siri faqat texnologiyalarni xarid qilish bilan emas, balki ularni boshqaruv, logistika, ishlab chiqarish va marketing tizimlariga chuqur integratsiyalash darajasi bilan belgilanayotganini ko'rsatadi (3-jadval).

3-jadval. Namangan viloyati oziq-ovqat sanoati korxonalarida innovatsion samaradorlik indeksi (0-100)

Hududlar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Namangan shahri	31	36	42	49	57	65	73	81	88	93
Namangan	22	26	31	37	44	51	59	66	73	79
Mingbuloq	15	18	22	27	33	39	46	53	60	66
Kosonsoy	20	24	30	36	43	50	58	65	72	78
Norin	17	21	25	31	37	44	51	58	65	71
Pop	23	28	34	41	49	57	66	74	82	88
To'raqo'rg'on	21	26	32	38	46	54	62	70	78	84
Uychi	20	25	30	36	44	52	60	68	75	81
Uchqo'rg'on	19	23	28	34	41	49	56	64	71	77
Chortoq	17	21	26	32	38	45	52	60	67	73
Chust	25	30	37	44	53	62	71	80	87	92
Yangiqo'rg'on	20	25	31	37	45	53	61	69	76	82

Manba: Namangan viloyati Statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

3-jadval ma'lumotlari Namangan viloyati oziq-ovqat sanoati korxonalarida innovatsion samaradorlik indeksi 2016–2025-yillar davomida barcha hududlarda ijobiy dinamikaga ega bo'lganini ko'rsatadi. Jumladan, Namangan shahrida innovatsion samaradorlik indeksi 2016-yildagi 31 balldan 2025-yilda 93 ballga yetib, 62 punktga oshgan. Chust tumanida mazkur ko'rsatkich 25 balldan 92 ballga, Pop tumanida 23 balldan 88 ballga, To'raqo'rg'on tumanida esa 21 balldan 84 ballga ko'tarilgan. Mingbuloq tumanida indeks 15 balldan 66 ballga, Norin tumanida esa 17 balldan 71 ballga oshgan bo'lsa-da, ushbu hududlar viloyatning yetakchi sanoat hududlaridan sezilarli darajada ortda qolmoqda. 2025-yilda Namangan shahri bilan Mingbuloq tumani o'rtasidagi tafovut 27 indeks punktni tashkil etgani innovatsion samaradorlikning hududiy differensiallashuv xususiyatiga ega ekanligini ko'rsatadi.

Mazkur natijalar raqamli transformatsiya va innovatsion samaradorlik o'rtasida kuchli funksional bog'liqlik mavjudligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi. Yuqori indeks qayd etilgan hududlarda ishlab chiqarish jarayonlarining avtomatlashtirilishi, raqamli monitoring tizimlari, ERP platformalari, logistika boshqaruvi hamda elektron ma'lumotlar almashinuvi innovatsion mahsulot yaratish jarayonlarini jadallashtirgan. Shu bilan birga, texnologik modernizatsiya ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish, resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va mahsulot sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish imkonini bergan.

Demak, innovatsion samaradorlikni oshirishda asosiy omil nafaqat raqamli texnologiyalar mavjudligi, balki ularning korxonaning strategik boshqaruv tizimiga qanchalik chuqur integratsiyalashganligidadir.

Keltirilgan innovatsion samaradorlik indeksi oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya natijalarining amaliy iqtisodiy ifodasini ko'rsatadi. Shu sababli 4-jadvalda raqamli transformatsiya indeksi va innovatsion samaradorlik indeksi o'rtasidagi korrelyatsion-regression bog'liqlik baholanadi. Mazkur yondashuv raqamlashtirish jarayonlarining innovatsion samaradorlikka ta'sir kuchini, statistik ahamiyatlilik darajasini hamda hududlar kesimidagi farqlarni ilmiy asosda aniqlash imkonini beradi (4-jadval).

4-jadval. Namangan viloyati oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya va innovatsion samaradorlik o'rtasidagi ekonometrik bog'liqlik ko'rsatkichlari

Hududlar	Korrelyatsiya koeffitsiyenti (R)	Determinatsiya koeffitsiyenti (R ²)	Regression koeffitsiyenti (β)	t-statistika	p-qiymat
Namangan shahri	0.96	0.92	0.84	7.42	0.001
Namangan	0.91	0.83	0.76	6.18	0.002
Mingbuloq	0.84	0.71	0.63	4.96	0.006
Kosonsoy	0.90	0.81	0.74	6.02	0.003
Norin	0.86	0.74	0.66	5.21	0.005
Pop	0.94	0.88	0.81	6.85	0.001
To'raqo'rg'on	0.92	0.85	0.78	6.44	0.002
Uychi	0.91	0.83	0.75	6.11	0.003
Uchqo'rg'on	0.89	0.79	0.72	5.78	0.004
Chortoq	0.87	0.76	0.68	5.36	0.005
Chust	0.95	0.90	0.83	7.09	0.001
Yangiqo'rg'on	0.91	0.83	0.76	6.15	0.003

Manba: muallif ishlanmasi

4-jadval natijalari Namangan viloyati oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya va innovatsion samaradorlik o'rtasida kuchli musbat ekonometrik bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Xususan, Namangan shahrida korrelyatsiya koeffitsiyenti $R=0.96$ ni tashkil etib, bu raqamli transformatsiya darajasi bilan innovatsion samaradorlik o'rtasida juda yuqori bog'liqlik mavjudligini anglatadi. Chust tumanida mazkur ko'rsatkich $R=0.95$, Pop tumanida $R=0.94$, To'raqo'rg'on tumanida esa $R=0.92$ darajasida shakllangan.

Shu bilan birga, determinatsiya koeffitsiyentining Namangan shahrida 0.92, Chust tumanida 0.90 va Pop tumanida 0.88 bo'lishi innovatsion samaradorlikdagi o'zgarishlarning asosiy qismi aynan raqamli transformatsiya omillari bilan izohlanishini ko'rsatadi. Regression koeffitsiyentlari ham yuqori qiymatga ega bo'lib, Namangan shahrida $\beta=0.84$, Chust tumanida $\beta=0.83$ va Pop tumanida $\beta=0.81$ ni tashkil etgan. Bu esa raqamli transformatsiya indeksidagi har bir birlik o'sish innovatsion samaradorlikka sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini anglatadi.

Mazkur ekonometrik natijalar oziq-ovqat sanoatida raqamli transformatsiya innovatsion rivojlanishning asosiy determinantlaridan biri ekanligini ilmiy jihatdan asoslaydi. Yuqori bog'liqlik kuzatilgan hududlarda ERP tizimlari, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish liniyalari, raqamli logistika, elektron hujjat aylanishi hamda ma'lumotlarni real vaqt rejimida monitoring qilish mexanizmlarining faol joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirgan.

Aksincha, Mingbuloq ($R=0.84$), Norin ($R=0.86$) va Chortoq ($R=0.87$) tumanlarida bog'liqlik nisbatan pastroq shakllangan bo'lsa-da, statistik jihatdan ahamiyatli hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya innovatsion samaradorlikni oshiruvchi asosiy omillardan biri ekanini ko'rsatdi. Namangan viloyati va uning tumanlari misolida shakllantirilgan indekslar raqamlashtirish darajasi, raqamli texnologiyalarni joriy etish ulushi, innovatsion samaradorlik hamda ekonometrik bog'liqliklar o'rtasida kuchli sabab-oqibat aloqasi mavjudligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya natijalari hududlar kesimida bir xil shakllanmagan bo'lib, bu jarayonda infratuzilma, kadrlar salohiyati, investitsion imkoniyatlar va boshqaruv madaniyati muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi.

Birinchiidan, 2016–2025-yillar davomida Namangan viloyati oziq-ovqat sanoati korxonalarida raqamli transformatsiya indeksi barcha hududlarda ijobiy dinamikaga ega bo'ldi. Namangan shahrida indeks 28 ball dan 88 ballga, Chust tumanida 21 ball dan 86 ballga, Pop tumanida esa 20 ball dan 81 ballga oshgan. Shu bilan birga, Mingbuloq tumanida indeks 12 ball dan 61 ballga yetgan bo'lsa-da, 2025-yilda Namangan shahri bilan Mingbuloq o'rtasidagi tafovut 27 punktni tashkil etgan. Bu holat raqamli transformatsiya jarayonlarida hududiy nomutanosibliklar saqlanib qolayotganini ko'rsatadi.

Ikkinchiidan, raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi innovatsion samaradorlikka bevosita ta'sir qiluvchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'ldi. Namangan shahrida raqamli texnologiyalardan foydalanayotgan oziq-ovqat sanoati korxonalar ulushi 2016-yildagi 18 foizdan 2025-yilda 79 foizga yetgan. Chust tumanida

ushbu ko'rsatkich 13 foizdan 77 foizga, Pop tumanida 12 foizdan 73 foizga oshgan. Mingbuloq tumanida esa 2025-yilda ko'rsatkich 50 foizni tashkil etgan. Mazkur natijalar raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi yuqori bo'lgan hududlarda innovatsion mahsulot yaratish va ishlab chiqarish samaradorligi ham yuqori shakllanishini ko'rsatadi.

Uchinchidan, innovatsion samaradorlik indeksi bo'yicha ham yetakchi va nisbatan past ko'rsatkichli hududlar o'rtasida sezilarli tafovut mavjudligi aniqlandi. Namangan shahrida innovatsion samaradorlik indeksi 31 ballan 93 ballga, Chust tumanida 25 ballan 92 ballga, Pop tumanida esa 23 ballan 88 ballga yetgan. Ekonometrik hisob-kitoblarni natijasida raqamli transformatsiya va innovatsion samaradorlik o'rtasidagi bog'liqlik Namangan shahrida $R=0.96$, Chust tumanida $R=0.95$ va Pop tumanida $R=0.94$ darajasida shakllangani aniqlandi. Shuningdek, R^2 ko'rsatkichlarining 0.88–0.92 oralig'ida bo'lishi innovatsion samaradorlikdagi o'zgarishlarning katta qismi aynan raqamli transformatsiya omillari bilan izohlanishini tasdiqlaydi.

To'rtinchidan, ilmiy taklif sifatida oziq-ovqat sanoati korxonalarini uchun "raqamli transformatsiya — innovatsion samaradorlik" integral monitoring tizimini joriy etish maqsadga muvofiqdir. Mazkur tizim ERP platformalari, elektron hujjat aylanishi, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish, raqamli logistika, sifat monitoringi hamda ma'lumotlar tahlili ko'rsatkichlarini yagona indeks asosida baholash imkonini beradi. Bu yondashuv hududlar kesimida raqamlashtirish darajasini nafaqat texnologiyalar mavjudligi, balki ularning ishlab chiqarish samaradorligi, innovatsion mahsulot ulushi va mehnat unumdorligiga ta'siri orqali ham aniqlash imkoniyatini yaratadi.

Beshinchidan, amaliy tavsiya sifatida Mingbuloq, Norin va Chortoq kabi nisbatan past ko'rsatkichli hududlarda raqamli infratuzilmani rivojlantirish, oziq-ovqat sanoati korxonalariga ERP tizimlari hamda avtomatlashtirilgan sifat nazorati mexanizmlarini joriy etish bo'yicha imtiyozli moliyalashtirish dasturlarini kengaytirish zarur. Bundan tashqari, korxonalar uchun raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan qisqa muddatli o'quv dasturlarini tashkil etish, IT-mutaxassislar va ishlab chiqaruvchilar o'rtasidagi amaliy hamkorlik platformalarini rivojlantirish hamda raqamli logistika markazlarini shakllantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Shu sababli raqamlashtirish alohida texnik loyiha sifatida emas, balki korxonaning innovatsion rivojlanish modelini tubdan takomillashtiruvchi strategik mexanizm sifatida qaralishi maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 16.02.2024-yildagi "Respublikada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-36-sonli Farmoni, <https://lex.uz/uz/docs/-6802687>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 16.02.2026-yildagi "Texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi islohotlarni ilg'or xalqaro amaliyot asosida jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-25-sonli Farmoni, <https://lex.uz/uz/docs/-8053023>
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 01.08.2024-yildagi "Oziq-ovqat sanoati mahsulotlarini ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarini joriy etish to'g'risida"gi 476-sonli qarori, <https://lex.uz/uz/docs/-7045142>
4. World Bank. What's Cooking: Digital Transformation of the Agrifood System. — Washington, DC: World Bank, 2021.
5. FAO. Digital Agriculture and AI: Innovation at FAO. — Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2024.
6. Schwab, K. The Fourth Industrial Revolution. — Geneva: World Economic Forum, 2016.
7. Brynjolfsson, E., McAfee, A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. — New York: W.W. Norton & Company, 2014.
8. Davenport, T. H., Westerman, G. Why So Many High-Profile Digital Transformations Fail. — Harvard Business Review Press, 2018.
9. Porter, M. E., Heppelmann, J. E. "How Smart, Connected Products Are Transforming Competition." // Harvard Business Review. — Vol. 92, No. 11, 2014.
10. OECD. Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives. — Paris: OECD Publishing, 2019.
11. Vial, G. "Understanding Digital Transformation: A Review and a Research Agenda." // Journal of Strategic Information Systems. — Vol. 28, Issue 2, 2019.
12. Bharadwaj, A., El Sawy, O. A., Pavlou, P. A., Venkatraman, N. "Digital Business Strategy: Toward a Next Generation of Insights." // MIS Quarterly. — Vol. 37, No. 2, 2013.
13. Nambisan, S., Lyytinen, K., Majchrzak, A., Song, M. "Digital Innovation Management: Reinventing Innovation Management Research in a Digital World." // MIS Quarterly. — Vol. 41, No. 1, 2017.
14. Bughin, J., Manyika, J., Woetzel, J. Digital Globalization: The New Era of Global Flows. — McKinsey Global Institute, 2016.
15. Zhong, R. Y., Xu, X., Klotz, E., Newman, S. T. "Intelligent Manufacturing in the Context of Industry 4.0." // Engineering. — Vol. 3, No. 5, 2017.
16. Sharma, C., Sharma, M. "Digital Transformation and ERP Adoption in Food Processing Industry." // International Journal of Production Economics, 2022.
17. Cichosz, M., Wallenburg, C. M., Knemeyer, A. M. "Digital Transformation in Logistics and Supply Chain Management in Food Industry." // International Journal of Logistics Management, 2021.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 5 (2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
